

Henrik Neubauer

Jelena Dmitrijevna Poljakova

Claire H. de Robilant je lansko leto pripravila članek o *Jeleni Dmitrijevni Poljakovi*, v katerem je po podatkih, ki jih je imela na razpolago, poskušala orisati njeno življenjsko in umetniško pot.

Ker je Poljakova svoja prva emigrantska leta prebila v Ljubljani, je ta članek zanimiv tudi za nas, posebej še, ker so vsi naši plesalci, ki so se učili pri njej v Ljubljani ali kasneje v Beogradu, z občudovanjem govorili o njenih pedagoških sposobnosti in velikem baletnem znanju.

Claire de Robilant se je rodila 24. januarja 1915 v Nemčiji, baleta pa se je začela učiti pri ruski pedagoginji Matildi Kšeninskaji, ki je takrat poučevala v Parizu. Kasneje se je posvetila zgodovini plesa in opere ter je od 1959 do 1975 pisala plesne kritike v razne publikacije v Čilu, kjer je živel, in v plesne publikacije v tujini. 1965 je pri Mestnem gledališču v Santiagu ustanovila Arhiv Municipal e Internacional de Danza in postala tudi njegova direktorica, Ballet y Opera 'Elena Poliakova. V Arhivu je ostala, dokler ga niso 1974 zaprli. Od tedaj dalje živi v Londonu.

Robilantova se v opisu dela in življenja Poljakove naslanja med drugim tudi na podatke iz publikacije 50 let slovenskega baleta, ki smo jo izdali v Ljubljani leta 1970. Najprej pa navaja podatke iz knjige Borisoglebskega »Materiali iz zgodovine ruskega baleta. Preteklost baletnega oddelka Peterburške gledališke šole«, iz katere povzema, da je bila Jelena Dmitrijevna Poljakova rojena leta 1884 v Rybinsku, da je leta 1902 diplomirala na omenjeni šoli ter bila sprejeta v baletni zbor Mariinskega gledališča s 600 rublji plače. Kmalu se je povzpela do prve solistke z odlično tehniko, a z manj izraznosti.

Poljakova je umrla 25. julija 1972 v Čilu in Claire de Robilant poskuša rekonstruirati njeno življenje od diplome do smrti.

Že 1908 so jo z manjšo skupino drugih plesalcev izbrali za prvo mednarodno gostovanje Ane Pavlove v Helsinkih, Stockholmu, Köbenhavnu in Pragi. Po drugem takem gostovanju leta 1910 je že postala solistka pri skupini Ballet Russes v Parizu pod vodstvom Sergeja Djagileva, v kateri je z velikim uspehom nastopila kot odaliska v Šeherezadi in kot Mirta, vilinska kraljica, v Giselle.

Vse do 1918 je ostala v Petrogradu in plesala v številnih baletih M. Petipaja (Don Kihot, Faraonova hči, Egipčanske noči, Armidin paviljon, Rajmonda idr.). Poročila se je s sekretarjem predsednika skupščine (Dume) Vladimirom Niko-

*Jelena Dmitrijevna
Poljakova*

lajevičem Sadikovom in dobila hčerko. Po revoluciji so odpotovali najprej na Kavkaz, kjer je Poljakova tudi poučevala v Kislovodsku. Že v Peterburgu in ponovno v Kislovodsku, je bila med njenimi učenci tudi Alice Nikitina. Leta 1920, ko je postalo tudi na Kavkazu življenje težko, jim je Rdeči križ pomagal, da so dobili potne liste in se vkrcali na ladjo, da bi prišli čez Črno morje. Po potovanju z ladjo in nato z vlakom, so prišli najprej v Skopje, odtod pa s pomočjo jugoslovanske vlade v Ljubljano. Tu navaja de Robilantova podatke iz naših virov.

Poljakova je koreografirala in plesala v baletih Šeherezada, Les Sylphides in Plesna legendica. Mi vemo, da je imela poleg dela v gledališču še tudi svojo zasebno šolo. Bivši dolgoletni baletni mojster ljubljanskega baleta Peter Golovin v svojih Spominih omenja tudi prvo srečanje z družino Sadikov-Poljakova: »... Profesor petja Ruč je z ženo stanoval na Rimski cesti, kjer je veliko stanovanje delil z balerino Jeleno Dmitrijevno Poljakovo iz peterburškega

mariinskega gledališča, z njenim možem in njeno baletno učenko Alico Nikitino, mlado gospodično, ki je prišla z njimi. V Ljubljani so imeli naslednje vloge: mož Jelene Poljakove, po peterburški strokovnosti advokat, je šival plesne copate za balet po vzorcu ženinih iz Peterburga; Jelena Dmitrijevna je bila nastavljena v opernem gledališču kot baletni mojster in prva plesalka; Nikitina, očarljivo mlado bitje, je delala tam kot solistka... « Potem, ko so se spoznali, je Poljakova preizkusila Golovinove baletne sposobnosti ter mu predlagala, da mu pomaga dobiti službo v baletnem ansamblu. Golovin je takrat še študiral elektrotehniko in zaenkrat ni mislil na baletno kariero.

Poljakova je 1922 gostovala v Beogradu in dobila vabilo, da pride tja za stalno, kar je tudi sprejela. Bila je najprej šef baleta in prva plesalka, poleg tega pa je poučevala klasični balet na Igralsko baletni šoli in tudi zasebno. Vzgojila je pravzaprav vse pomembne beograjske plesalce, med njimi tudi naše soliste: Slavka Eržena, Štefana Suhija, Borisa Pilata in Erno Mohar, ki so se vsi učili pri njej v Beogradu. Iz članka Milice Jovanović, bivše beograjske baletne solistke, v reviji Teatron zvemo, da je Poljakova odločilno vplivala na razvoj beograjskega baleta med obema vojnama, najprej kot vodja ansambla, koreografinja in prva solistka in kasneje vse do 1943 kot baletna pedagoginja izjemne kvalitete. Plesala je prve vloge, med drugim v Labodjem jezeru, Giselle, Coppelii, Šeherezadi, Trnjulčici.

De Robilantova ne piše toliko o vseh podrobnostih, vendar omenja, da je bila v naši državi zelo cenjena, da je vedno omenjena v člankih o zgodovini našega baleta in da je dobila pri nas državno odlikovanje. Posebej omenja in citira tudi kratek članek Lidije Wisiakove v publikaciji 50 let slovenskega baleta, v katerem se Wisiakova spominja ene svojih prvih baletnih pedagoginj. De Robilantova očitno ni mogla najti dobrega stika s hčerko Jelene Poljakove, Ljudmilo, ki jo opisuje kot nevljudno, neprijazno in nedružabno osebo, ki ni hotela dajati podatkov. Zato de Robilantova tudi ni mogla rekonstruirati življenja Poljakove v celoti. Tako ni povsem jasno, zakaj je družina 1943 zapustila Beograd in odšla na Dunaj. Tam je vodila balet Erika Hanka, ki je odklonila njeno pedagoško sodelovanje v Državni operi, češ da njena nemščina ni dovolj dobra za poučevanje in tako je Poljakova našla delo v Ljudski operi (Volksoper). Ko pa so se v zadnjem letu vojne gledališča zaprla, je delala v študiju, ki ga je vodila dotedanja voditeljica Ljudske opere Dia Luca. Po prihodu sovjetskih vojakov na Dunaj, so Sadikovi odšli v Salzburg, kjer je Vladimir Sadikov umrl. Poljakova je s hčerko odšla v Kietzbühl, kjer sta jima pomagala slovenska plesalca Pilato in Moharjeva, ki sta 1947 Poljakovi našla delo v opernem in operetnem gledališču v Innsbrucku.

De Robilantova o naslednjih dveh letih, do 1949, ko se je Poljakova pojavila v Čilu, ni mogla najti nobenih podatkov. Čile je kot ostale dežele Južne Amerike odprl vrata vzhodnoevropskim emigrantom, ki so prišli iz Avstrije. Njena hčerka se je poročila in imela kasneje tudi hčerko Svetlano, ki je veliko nadarjenost za balet podedovala po svoji stari materi, vendar je dala prednost univerzitetni karieri.

Jelena Poljakova je kmalu začela zasebno poučevati balet in k njej so začeli prihajati tudi plesalci Državnega baleta. Po nekako dvajsetih letih zasebnega poučevanja je Poljakova 1958 dobila mesto baletne mojstrice v tem ansamblu, poučevala pa je tudi v Teatru Municipalu. De Robilantova popisuje svoje prvo srečanje s Poljakovo leta 1950 in citira članek E. Dulsay iz publikacije Dance

Magazine, datiran maja 1960: »...G. Uthoff (tedanji umetniški direktor čilskega Narodnega baleta — op. prev.) nas je predstavil zelo ljubeznivi ge. Poljakovi, sošolki Karsavine in Kjašta, ki je poučevala balet v ansamblu. Drobna, srebrnolasa balerina je nakazala vsako vajo z natančno iztegnjenimi prsti. Čutili smo, da smo imeli poseben privilegij, da smo lahko opazovali, kako je med vso to odlično učno uro dajala navodila in pripombe...«

De Robilantova je kmalu postala prijateljica Poljakove. Med drugim opisuje, kako je Poljakova govorila. Izgleda, da je zaradi vseh strahot vojnih let dobila govorno napako, ki pa je ni ovirala, da se ne bi razumljivo izražala, še posebej, ker je vsako besedo podčrtala s pomembnimi gestami.

Ob koncu šestdesetih let, je v gledališču niso več potrebovali, a je poučevala tudi še po upokojitvi.

Ob gostovanju Finskega narodnega baleta se je Poljakova srečala z Dimitrijem Parličem, ki je bil včasih tudi med njenimi beograjskimi učenci. 1965 je bila v Santiagu otvoritev prvega Latinskoameriškega baletnega arhiva, ki je dobil njeno ime. 1971 je Arhiv skupaj z obema baletnima skupinama in njenimi učenci priredil slovesno predstavo v njeno čast, med odmorom pa je dobila zlato medaljo Santiaga, ki ji jo je izročil sam župan. Čeprav je imela takrat 87 let in je bila tudi že bolna, je brez vsake pomoči prišla na oder in se ob vihnem odobravanju izrazito izbrano poklonila.

De Robilantova opisuje še svoje zadnje srečanje s Poljakovo, ko je bila že v bolnici, dva dni pred njeno smrtjo. Takrat je že težko govorila in prosila jo je le, da bi pozdravila Karsavino. Pokopali so jo na malem ruskem pokopališču zunaj Santiaga. Na poslopju Mestnega gledališča so kasneje odkrili ploščo v njen spomin.

Na koncu avtorica navaja še dokaj obširno bibliografijo, omenja, kot rečeno, tudi 50 let slovenskega baleta in Dokumente Slovenskega gledališkega in filmskega muzeja ter gledališki program iz leta 1920.

Za poročanje o tem članku sem uporabil še Golovinov rokopis Moja ljubljena Slovenija, Slovenski gledališki leksikon, članek M. Jovanovičeve v Teatronu št. 5, 1976 ter The Concise Oxford Dictionary of Ballet iz leta 1977 in balet Enciklopedija, Moskva 1981.

Jelena Dmitrijevna Poljakova

L'auteur cite quelques données sur la ballerine, choréographe et pédagogue Jelena Dmitrijevna Poljakov, prises de l'article écrit par Claire H. de Robilant. Vu qu'après avoir émigré en Russie, Poljakova travaillait pendant trois années (1920—1922) à Ljubljana et que de Robilant se réfère aussi aux données trouvées dans les publications slovènes l'auteur complète son article avec les indications complémentaire tirées de nos sources ainsi que de quelques sources étrangères. De cette manière, il contribue à la perfection de la connaissance des faits de la vie de Jelena Poljakov dont on va célébrer l'année prochaine le centenaire de la naissance.